

onzent zeer in aanzien en geeft, terecht, een stempel van meer algemeene ontwikkeling en meerdere beschaving.

En dit brengt mij tot het slot van mijne ontboezeming. Over 4 à 5 jaren zal de markt overvoerd zijn en de concurrentie hevig worden. Wie daaraan mede willen doen, moeten zich dienovereenkomstig wapenen. Haast om klaar te komen helpt nu niet meer; slechts wie in de allereerste jaren de bevoegdheid kunnen verwerven, profiteeren nog van den tegenwoordigen slappen toestand. Uitsteken boven anderen, is weldra het eenige middel en, voor de al te bescheidenen zij er bijgevoegd: uitsteken helpt niet, zoo het niet blijkt. En onder de middelen, die de uitstekenden kunnen doen kennen en die tevens rechtstreeks practisch van nut zijn, noem ik vooral de studie in meer dan één vak. Candidaats-examen in scheikunde, en zoo mogelijk ook promotie in

dat vak, opent voor de biologen den weg tot de proefstations en wellicht later ook dien tot den phytopathologischen dienst, wanneer deze niet uitsluitend tot de eigenlijke plantenziekten beperkt blijft. Studie der medicijnen en latere toewijding aan bacteriologie of aan wetenschap van den mensch, anthropologie, palaeontologie, anatomie, physiologie, enz. verdient de warmste aanbeveling; hier ligt een rijk veld voor eigen studie, dat ten onzent nog al te zeer van de biologie gescheiden is.

Hier eindig ik. Mogen vele jongeren, die de natuur liefhebben, bij de keuze van een studierichting niet alleen met hunne neiging, maar ook met de feitelijk bestaande vooruitzichten rekening houden!

HUGO DE VRIES.

Overzicht der voornaamste waarnemingen op Ornithologisch gebied, van 1 Mei 1899 tot en met 30 April 1900.

Het thans afgeloopen ornithologisch jaar is niet alleen zeer belangrijk geweest, maar de verkregen resultaten van waarneming en onderzoek overtreffen zelfs die van de meeste vorige dergelijke tijdperken. De najaarstrek bracht ons vele belangrijke gasten en verscheidene hoogst merkwuurde variëteiten, maar is voornamelijk daardoor gekenmerkt, dat een drietal vogelsoorten werden waargenomen, die in ons land nimmer waren gevonden, en die thans in de lijst der in wilden staat in Nederland aangetroffen vogelsoorten kunnen worden opgenomen.

Op verzoek van hoogst bevoegde ornithologische zijde heb ik ditmaal ook enkele waarnemingen betreffende meer gewone soorten opgenomen.

Wederom hebben velen mij met niet genoeg te waardeeren bereidwilligheid gesteund in het verzamelen van gegevens, waardoor het mij mogelijk is dit verslag het licht te doen zien. Ik betuig voor deze medewerking gaarne mijn welgemeenden dank aan de heeren: P. Lels, te Alblasterdam, L. F. de Beaufort, C. Eykman, dr. C. Kerbert en P. L. Steenhuizen, te Amsterdam, T. Nieuwenhuisen, te Arnhem, W. Vrijburg, te Beetsterzwaag, N. M. la Fontijn en L. J. van Rhijn, te Bergen-op-Zoom, G. van der Heijden, te Boxtel, C. Kneppelhout Jr., te Driebergen, prof. dr. O. Boettger, te Frankfurt, F. E. Blaauw, te 's-Graveland, mr. H. W. de Graaf, D. N. Dietz en S. Broekaarts, te 's-Gravenhage, H. Rietema, te Hornhuizen, J. van der Werff en A. Coets, te Leeuwarden, dr. O. Finsch en H. H. ter Meer, te Leiden, J. Daalder Dzn., te Oosterend, H. A. van Dam, te Overschie, dr. J. Büttikofer, te Rotterdam, W. J. Heijligers, te Schiedam, en mr. I. G. Warfbain, te Velp.

Aan andere heeren, die mij opgaven verstrekten, betreffende den trek en de levenswijze van algemeen in Nederland voorkomende vogelsoorten, betuig ik bij dezen eveneens mijne erkentelijkheid voor hun gewaardeerde mededeelingen.

Corone Cornix (L.). Bonte kraai. In den vorigen zomer (1899) hield zich in de bosschen te Heiloo (N.-H.) een exemplaar op, 't welk niet ziek of aangeschoten scheen te zijn, zoodat het naar alle waarschijnlijkheid aldaar uit eigen wil is gebleven. (Steenhuizen.)

Nucifraga caryocatactes (L.). Notenkraker. Ik ontving ter opzetting een ♂, 't welk op 14 October te Helden bij Venloo

(L.) is geschoten. (Ter Meer.) In de eerste dagen van November werd een tweede ♂ gevangen te Roden (Dr.) en door den heer Coets te Leeuwarden aan Artis te Amsterdam geschonken, terwijl een derde exemplaar, een ♀, op 21 November op het landgoed „De Treek” bij Leusden (U.) werd geschoten door den heer L. F. de Beaufort.

Omtrent het voorkomen van deze soort in Nederland in den vorigen herfst is mij verder niets bekend geworden. In verschillende streken van Duitschland werden exemplaren opgemerkt, o.a. bij Meusebach (Saksen-Altenburg), bij Danzig, in Silezië (vele), verder in Lijfland, in Bohemen, en op onderscheidene plaatsen in Hongarije. Er schijnt dus in October en November een niet onbelangrijke verplaatsing in westelijke en zuidwestelijke richting van deze vogels te hebben plaats gehad. In Lijfland verschenen zij in September. (S.)

Sturnus vulgaris (L.). Spreeuw. Den 12den Juni werd eene albinistische kleurverscheidenheid dezer soort te Santpoort (N.-H.) gevangen en aan Artis ten geschenke gegeven. (Kerbert). Den 20en October werd een zeer licht gekleurd vrouwelijk voorwerp bij Wassenaer (Z.-H.) geschoten. (Ter Meer.)

Ik heb dezen laatsten vogel onderzocht; hij draagt het sterk gevleete najaarskleed, zooals reeds de datum, waarop hij bemachtigd werd, waarschijnlijk maakt. De algemeene kleur is lichtgrijs, aan kop en hals iets donkerder (bij de type is die kleur metaalzwart met purperen en groenen weerschijn). De vlekken op boven- en onderdeelen zijn groot en licht geelbruin van kleur. Vleugel- en staartpennen grauwegeel met lichtere randen en witgele schachten. Bek en pooten eenigszins lichter dan bij de type (S.).

Coccothraustes coccothraustes (L.). Appelvink. In het begin van Juni heb ik nabij Driebergen (U.) een paar dezer vogels waargenomen. Ofschoon geen nest gevonden werd, mag het waarschijnlijk worden geacht, dat dit paar aldaar broedde en alhoewel dit broeden in de provincie Utrecht reeds nu en dan is geconstateerd, blijft het toch tot de tamelijke zeldzaamheden behooren. (Kneppelhout.)

Serinus serinus (L.). Europeesche kanarie. Een ♂ werd begin April 1899 bij Harderwijk (Geld.) gevangen. Eerst

veel later, toen het gestorven was, kwam dit stuk in mijne handen, maar was toen niet meer geschikt om te worden geprepareerd. (Steenhuizen.)

Den 27en April 1899 werd een ♀ bij Wassenaer (Z.-H.) gevangen. (Van Dam.)

Hoewel deze vangsten eigenlijk behooren tot het tijdperk, waarover mijn vorig verslag loopt, en mij eerst na het verschijnen daarvan werden medegedeeld, heb ik toch gemeend ze thans nog te moeten vermelden, omdat het slechts zelden gebeurt, dat de Europeesche kanarie op den voorjaarsstrek in Nederland wordt waargenomen. Voor zoover ik kan nagaan, is vóór dezen nog slechts éénmaal een stuk in het voorjaar gevangen (April 1894), terwijl de overige talrijke bekende vangsten steeds in het najaar of in de wintermaanden plaats hadden. (S.)

Carpodacus erythrinus (Pall). Roodmusch. Begin October werd een exemplaar bij 's-Gravenhage gevangen; deze vogel is thans levend in mijn bezit. (Heijligers.)

Den 15en November werd een ♂ gevangen bij Dieren (Geld.). (Nieuwenhuisen.) Dit exemplaar is later uit het bezit van den heer Nieuwenhuisen levend in het mijne overgegaan, en is, voor zoover ik kan nagaan het vijfde bekende stuk voor Nederland. Het draagt het grauwe kleed, van rood is geen spoor te zien. (S.)

Plectrophenax nivalis (L.). Sneeuwgorz. Ongeveer half December werd nabij Doornspijk (Geld.) een bleeke kleurverschiedenheid gevangen. Het is een wijfje. Voorhoofd en bovenkop lichtbruin, in den nek in geelachtig overgaand; een zeer breede witachtige oogstreep scheidt dit bruin van de wangen, die lichtgrijsbruin zijn. Kin, keel en een breede band, die de wangen insluit, wit. Terzijde van de borst twee lichtbruine vlekken door een zeer onduidelijken band verbonden. Alle verdere onderdeelen en de zijden van den romp wit. Rug- en stuitvederen bruin met breede geelachtige randen. Vleugelpennen der 1e orde grijsbruin met breede witte randen, kleinere vleugelpennen nagenoeg geheel wit met een aanduiding van lichtbruin, alwaar bij de type een bijna zwarte kleur heerscht. Staartpennen lichtbruingrijs met wit geteekend, het middelste paar met witte schachten. Bek en pooten als bij de type. Over het algemeen is het vederkleed zeer versleten. De vogel bevindt zich in mijne collectie. (S.)

Emberiza hortulana L. Ortolaan. Ten aanzien dezer soort wordt in onze ornithologische literatuur uit den jongsten tijd vermeld, dat zij in Noord-Brabant en Gelderland broedt, doch de overige provinciën alleen buiten den broedtijd bezoekt. Het zij mij vergund, dit laatste, wat Zuid-Holland betreft, wat nader te bepalen. In de laatste jaren toch zijn mij enkele *Emb. hortulana* in den Haagschen Dierentuin vertoond, pas gevangen vogels, aangekocht van vinkers, die ze in de duinstreek bemachtigd hadden. Zoo werden mij de volgende vangtijden en vangplaatsen bekend:

1890: 21 September, 3 October, 's Gravesande;

1891: 24 September, 2 October, Wassenaer;

1899: 30 September, 7 en 12 October, Scheveningen.

Hier zij bijgevoegd, dat op iederen datum slechts één vogel in handen kwam, eene schaarsheid, die, naar men zegt, in die streek zeer gewoon is. Maar al moge het aantal individuen gering zijn, het blijkt toch, dat de soort in den herfst door ons duin pleegt te trekken. Reeds in het werk van Nozeman (deel 2, pl. 25) is er sprake van ortolanen — daar geerstkneuen en geerstvinken genoemd — die in het najaar van 1756 te Monster, dus ook in de Hollandsche duinstreek, op vinkenbanen gevangen werden, en ook toen

werden ze voor „vrij zeldzaam” gehouden. Ook is in de collectie van Wickevoort Crommelin een *E. hortulana* uit de (N.-H.) duinstreek vertegenwoordigd, een ♀, 11 October 1859 te Overveen geschoten.

Trekt de ortolaan ook in 't voorjaar door ons duin? Een voorbeeld is mij niet bekend, maar waarschijnlijk is het wel, want volgens Droste—Hülshoff heeft de trek op Borkum geregeld in beide seizoenen plaats; ook op Helgoland, zooals Gätke opgeeft. (De Graaf.)

Den 24en April 1899 ontving ik vier mannelijke voorwerpen, die bij Doornspijk (Geld.) waren gevangen. De overgang tot het volkomen kleed was bij die vogels niet even ver gevorderd. Of deze soort in het voorjaar langs onze kuststreek trekt, is ook mij niet bekend. (S.)

Otocorys alpestris (L.). Bergleeuwerik. Den 29en November zag ik in den polder „het Noorden” alhier (Texel) een vlucht van ongeveer twintig stuks. (Daalder.)

Alauda arvensis (L.). Veldleeuwerik. Den 11en October werd onder eenige gewone leeuweriken een donkergekleurde variëteit dezer soort door mij gevangen. (La Fontijn.)

De heer La Fontijn heeft mij dit interessante voorwerp welwillend ten geschenke aangeboden, waarvan ik de volgende beschrijving heb gemaakt:

Het is een ♂. Algemeene kleur veel donkerder dan de type vooral op de onderdeelen. Voorhoofd en bovenkop zwartbruin met lichtere vederranden; teugels en kin zwartachtig; wangen en oorstreek bruin met zwartachtige streepjes; achterhals en halszijden kaneelbruin met fijne zwartbruine lijnen; keel en krop van dezelfde kleur; de keel met zeer vele zwartachtige dunne streepjes, welke op de krop en borst minder talrijk maar veel breeder en duidelijker zijn. Borst en buik chocoladekleurig; zijden van den romp evenzoo met breede, donkere lengtevlekken. Rug, mantel en vleugelvederen als bij de type, maar donkerder. Ook de stuit en de bovendekvederen van den staart zijn weinig of niet afwijkend. Daarentegen de staart zeer verschillend. De buitenste staartpennen zijn donkerbruin met een smallen kaneelkleurigen zoom aan de buitenvlag: de schacht is bruin (niet wit). De volgende paren staartvederen tot de middelste inbegrepen, nemen in donkere kleur toe, terwijl de lichte randen steeds smaller worden. Onderdekvederen kaneelkleurig met donkere lengtevlekken.

Bek en pooten donker bruinzwart; zoolen geel. Voetwortels en teenen zijn eenigszins slanker en iets korter dan van de gewone voorwerpen in mijne collectie. (S.)

Budytes flavus Rayi. Bp. Engelsche gele kwikstaart. Twee stuks in mannelijk kleed leefden in 1898 en 1899 in den Haagschen Dierentuin. Beide waren gevangen begin April van eerstgenoemd jaar op dezelfde vinkenbaan in het duin te Scheveningen, doch ieder afzonderlijk, met tusschenruimte van een paar dagen. Niet aangekocht werd een ♀, dat op denzelfden dag als een der mannetjes gevangen was; dit heb ik niet gezien en er blijkt niet van, dat het ook een *Rayi* was. Begin April 1899 heeft dezelfde vinker een 50-tal gele kwikstaarten opgemerkt in de nabijheid van zijn baan, doch geen liet zich vangen, zoodat niet is uit te maken, uit welk ras of rassen dit gezelschap bestond. (De Graaf.)

Een der beide mannetjes van den Haagschen Dierentuin is later gestorven en bevindt zich thans in mijne verzameling. (S.)

Motacilla alba lugubris Temm. Rouwkwikstaart. Den 13en Maart zag ik hier ('s Graveland, N.-H.) een exemplaar 't

welk zich in één vlucht vereenigd bevond met vijf gewone witte kwikstaarten. (Blauuw.)

Merula merula (L.). Merel. Den 20en October werd door mij op den huize de Treek bij Leusden (U.) een jong mannelijk exemplaar geschoten, waarvan borst en buik alsmede eenige rugvederen helderwit zijn. (De Beaufort.)

Turdus dubius Bechst. Bruine lijster. Wat deze soort betreft, veroorloof ik mij korthedshalve te verwijzen naar mijn opstel in No. 11 van den vierden jaargang van dit tijdschrift. Alleen moet ik hier nog vermelden eene later door mij ontvangen aantekening van den heer De Graaf, luidende:

Dubois in zijn Planches coloriées des Oiseaux de la Belgique, geeft (Tome I, 1854, bl. 4) afbeeldingen van een oud en een jong ♂, en zegt in den text, bl. 55a, omtrent het voorkomen dezer soort (*T. fuscatus* Pall.) in België: „Ce fut M. Jules de Lafontaine qui en trouva au marché de Namur entre les grives communes et en enrichit sa collection.”

Later, in 1885: Extrait du bulletin du Musée Royal d'histoire naturelle de Belgique, bl. 4, teekent Dubois in zijn Revue des oiseaux observés en Belgique, bij *T. fuscatus* Pall. aan: „Cette espèce n'a été prise que deux ou trois fois en Belgique, dont une fois près de Namur.” Hieruit blijkt dat het eerste bericht in de Planches coloriées ziet op een enkel individu. (De Graaf.)

Cinclus cinclus (L.). Waterspreeuw. Artis ontving voor het Museum Fauna Neerlandica een mannelijk exemplaar dat ongeveer half November te Oostzaan (N.-H.) is geschoten. (Kerbert.)

Ruticilla phoenicura (L.). Gekraagd roodstaartje. In Artis zag ik twee stuks, die zich 's nachts hadden doodgevlagen tegen den buitensten vuurtoren te IJmuiden. Het een, een ♂ in herfstkleed, was aan den voet van dien toren gevonden 23 September 1886, het ander, een ♀, 1 Mei 1888. Dit laatste, voor het Museum Fauna Neerlandica opgezet, zal wel hebben behoord tot de laat langs onze kust trekende individuen op weg naar noordelijk gelegen broedplaatsen, zooals ook die, welke op het naburig Borkum in 1867 nog tot half Mei werden waargenomen.

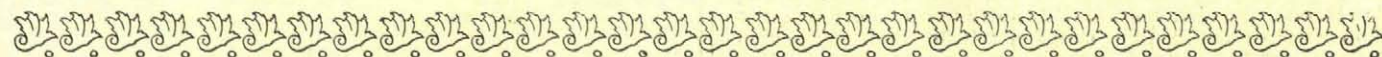
In den Haagschen Dierentuin werd mij een overvloed van pas gevangen April- en Septembervogels dezer soort vertoond uit de Zuid-Hollandsche duinstreek, waar ze, het eene jaar wat vroeger, het andere jaar wat later, in de genoemde maanden op den doortrek waren gevangen. De vroegste datum door mij opgeteekend, is 6 April, maar in 1893 heeft de heer Snouckaert reeds op 2 April een ♂ opgemerkt op Wildlust te Lisse (Z.-H.); heel laat daarentegen is de dagteekening 16 November door hem in het vorig jaarverslag vermeld. De laatste data door van Wickevoort Crommelin opgegeven zijn 3 en 7 October, de mijne zijn 5 en 12 dier maand (1889) en betreffen ieder één individu in het duin gezien.

Het herfstkleed, maar vooral het volmaakte zomerkleed en overgangen tusschen beide waren onder de mannelijke Aprilvogels vertegenwoordigd.

Op de variëteit ♂ ad. in de collectie van Wickevoort Crommelin bewaard (Santpoort, 3 Mei 1878) is het rood van onderdeelen en staart door wit vervangen. (De Graaf.)

Mr. R. Bn. SNOUCKAERT VAN SCHAUBURG.

(Wordt vervolgd). H. G.

Vragen en Korte Mededeelingen.

Van alles wat.

Hierbij zend ik u een „Hen and chicken-geranium”, die mijn bloemenmand in 't najaar opgeleverd heeft; het zaadoosje van een cyclamen, ook op mijne kamer gegroeid en van half Juli tot 't begin van den winter in den tuin verder gerijpt; een takje *Gnaphalium arenarium* (*Helichrysum arenarium*), dat op eene enkele plaats aan den straatweg tusschen Hengeloo en Delden (dicht bij Karelshaven) groeit.

Ik hoop u altijd nog eens in Enschede te zien, want daar in de buurt groeit nog veel meer, wat u z. of z. z. of zelfs z. z. z. noemt. Met Paschen hoop ik weer eens op te zoeken de *Primula elatior*, die slechts in één bosch, voor zoover mij bekend, maar daar ook in massa groeit, met anemonen en blauwe, niet-ruikende viooltjes, en klaverzuring.

Op de heide vond ik dezen zomer *Vaccinium uliginosum* (in Boekeloo) en aan de Dinkel bij Lossers al eenige jaren *Dianthus deltoïdes* in groote menigte.

Dan wil ik u nog even mededeelen, dat ik met de Kerstvacantie, op weg naar huis, in Zwolle moest wachten en daar dicht bij 't station, achter de Buitensociëteit in een klein laantje, leidende naar de Pruimers-huisjes (een soort hofje leek 't mij) eene massa heksenbezems zag in bijna al de berken van het laantje; in één boom zelfs 5.

Ik vroeg na de vacantie aan een collega, die te Zwolle woont, of hij ze niet voor mij zou kunnen laten fotografeeren en hij heeft beloofd er aan te zullen denken, maar — hij is weg uit Groningen, staat op het punt van trouwen, dus — of er van komen zal weet ik niet.

Misschien bent u wel in de gelegenheid, er een paar plaatjes van te laten nemen.

In De Levende Natuur is den laatsten keer gevraagd naar spelletjes met planten. Wij regen ook lijsterbessen tot kettingen en armbanden, en maakten heel fijne armbanden van de zaadjes van gouden regen (vier draden, ieder met

zes boontjes, werden samengehaald door een paar gouden kraaltjes, dan weer een „moerbeil” van zaadjes, enz.)

De vruchtjes van de linde lieten wij dansen boven een pijpsteen en bij gebrek aan die gesteelde vruchtjes gebruikten wij er ook voor een vruchtje van de asperge, een lijsterbes of een besje van *Solanum nigrum* (we wisten van vader dat deze vergiftig waren, evenals de zaadjes van de gouden regen, met eene speld erdoor).

De ui van „Lepeldief” kent u natuurlijk, evenals die van 't voorspellen van een toekomstigen echtgenoot door de blaadjes van een accacia-blad te tellen: Edelman, Bedelman, Dokter, Pastoor (d. w. z. men zou niet trouwen), Kruier, Kramer, Officier, Majoor.

Van een hazelnotenblad of elzenblad maakten wij mandjes, de opstaande rand en het hengsel waren van accacia-blaadjes, met sparre-naaldjes aan elkaar gehecht.

Mos-mandje: Door de openingen van een mandje van ijzerdraad worden bosjes mos gestoken (ik moet tot mijne schande bekennen, dat ik niet weet hoe het mos heet, wij noemden 't boompjes-mos, de stammetjes hadden in hunne vertakkingen zooiets van een takje *Thuja*). Van buiten leek het mandje mooi fluweelig groen, van binnen werd het gevuld met bloemen of plantjes en 't geheel was vrij lang frisch te houden op een schoteltje met water. Mocht mij nog iets in de gedachte komen, dan schrijf ik 't u wel later.

Naar aanleiding van de prettige beschrijving van een verblijf in de omstreken van Oldenzaal—Denekamp maakte ik de opmerking dat de boomkikvorsch bij ons niet zoo zeldzaam is als de heer H. schijnt te meenen. Wij hadden er vroeger zelfs een in den tuin en buiten hoort men ze niet zoo zelden. Boere-kinderen hebben ze als weer-voorspellers in eene flesch, voor $\frac{1}{3}$ met water gevuld, waarin een laddertje staat. Zit de kikker op het laddertje, dan blijft het mooi weer, gaat hij in 't water, dan komt er regen.